

A propòsit de l'Educació Social i l'Escola

És cert que l'Educació Social ha estat definida com la intervenció socioeducativa fora del context escolar i ha estat associada al tan polèmic i debatut terme no-formal, com si l'escola fos un entorn formal i els altres ho fossin poc. Tanmateix, cada cop em costa més esforç establir aquesta diferenciació tan radical de contextos d'intervenció educativa i social quan l'escola és plena de situacions, problemàtiques i intervencions socioeducatives.

La inclusió de persones amb minusvalideses, els immigrants i la seva assistència a l'escola, les relacions entre iguals i els bons o mals tractes entre ells, el tan actual problema anomenat *bullying* o maltractament entre iguals, l'ajust entre la preparació dels/de les nostres alumnes i el mercat laboral, la validesa de la formació obligatòria, ja garantida per a tots, i el desenvolupament personal en la vida quotidiana, els problemes d'absentisme, fracàs i abandonament de l'escola obligatòria, la influència del nivell socioeconòmic i sociocultural de la família, els canvis o reproduccions de l'estructura social gràcies a l'escola, la formació en valors i temes transversals, els projectes de participació a l'escola i les experiències de comunitats d'aprenentatge, el debat sobre la creació d'una matèria específica sobre ciutadania, la polèmica llei de qualitat... La llista de temes és nombrosa, i educadores i educadors socials estem interessats en tots ells.

Els resultats de la segona fase de l'Informe PISA, mostren un exemple de la rellevància d'algunes qüestions de l'escola per a l'Educació Social. L'Informe PISA és una investigació a càrrec de dues institucions de reconeixement mundial; l'OCDE i la UNESCO, la finalitat de les quals és conèixer el nivell de preparació dels/de les alumnes de 15 anys per a afrontar situacions de la vida quotidiana amb els coneixements adquirits en Lectura, Matemàtiques i Ciències. L'estudi està dividit en diferents fases; en la primera fase, realitzada l'any 2000 hi van participar 32 països i el focus d'atenció de l'avaluació va ser la Lectura; en la segona fase (INECSE, 2004; INECSE & OECD, 2004; OECD, 2004)¹ realitzada l'any 2003 han participat 41 països i se centra en l'avaluació de les Matemàtiques. S'espera que l'any 2006 es dugui a terme la tercera fase centrada en l'avaluació de les ciències. En ella hi participaran aproximadament 50 països.

Podem ressaltar tres conclusions rellevants per a la professió de l'Educació Social d'aquesta segona fase de l'estudi:

- La puntuació mitjana obtinguda en Matemàtiques pels països de l'OCDE és de 500 punts, mentre que l'obtinguda per Espanya és de 485 ocupant el lloc 26 dels 41 països participants. És a dir, ens trobem per sota de la mitjana ocupant una mala posició, per davant de només 15 països. Malgrat això, tres comunitats superen la mitjana, Castella i Lleó, obtenen 503 punts, País Basc 502 punts i Catalunya 494.

- Tanmateix, si realitzem una anàlisi comparativa entre els resultats obtinguts pels alumnes dels diferents centres espanyols trobem que aquests són homogenis. El 69% se situa en els nivells intermedis i curiosament aquesta tendència és més acusada en les comunitats de Castella i Lleó, País Basc i Catalunya. S'aprecien diferències entre els resultats obtinguts en centres privats i públics però aquesta és deguda a la diferència en el factor socioeconòmic i cultural dels alumnes que s'escolaritzen en cada un d'aquests centres. Per tant, es pot afirmar que Espanya és un dels països on és més minsa la influència del centre educatiu en el resultat obtingut en matemàtiques. Aquesta dada és un indicador molt important d'equitat del sistema educatiu. En l'equitat també s'han establert tipus o nivells, un cop garantit el dret a l'educació fins als 16 anys per a qualsevol ciutadà el sistema està preocupat amb garantir un accés real a l'escola i un tractament equitatiu entre diferents centres. Els resultats obtinguts en matemàtiques, coherents amb els obtinguts en la fase anterior centrada en la lectura, ens fan reflexionar sobre la idoneïtat del nostre sistema educatiu comprensiu i integrador i per la seva manca d'itineraris escolars. En aquest sentit, Espanya es diferencia de països com Bèlgica, Alemanya i Suïssa els sistemes educatius dels quals posseeixen itineraris formatius. Per contra, tant Finlàndia com Canadà són dos països que constitueixen un bon exemple o model a seguir, ja que aconsegueixen compatibilitzar excel·lència o qualitat educativa (bons resultats) amb equitat en el sistema (pocques diferències entre centres educatius i entre alumnes). Aquest és el següent repte del nostre sistema educatiu, aconseguir conjuminar excel·lència i equitat, més que no pas potenciar una d'elles sense l'altra.
- També l'informe analitza variables de l'entorn de l'alumne que incideixen en el seu rendiment com: el prestigi professional i el major nivell educatiu assolit pels seus pares, el capital cultural de les famílies, la condició d'immigrant i la llengua habitual a la llar. En aquest sentit "PISA mostra que, massa sovint, les experiències viscudes al centre d'ensenyament no mitiguen la influència de l'entorn familiar, sinó que el reforcen." (INECSE & OCDE, 2004: p. 22). Per això es proposen intervencions com: Reforçar els alumnes de baix rendiment independentment de l'entorn socioeconòmic del que provinquin, ajudar els alumnes d'entorns més desfavorits, mantenir com a objectiu la millora del rendiment de tots els alumnes i crear estructures escolars més inclusives.

Entenc que, a propòsit d'aquests temes, els educadors i educadores socials tenim molt a dir. Per suposat que els tutors i els orientadors poden desenvolupar aquest tipus de funcions socioeducatives, però la realitat és ben diferent. Els educadors i educadores poden desenvolupar funcions en l'educació intercultural, en la resolució de conflictes, en la contribució per a la creació d'un clima òptim per a l'aprenentatge, en proporcionar un recolzament específic no només acadèmic sinó que també sociopersonal per als alumnes dels entorns més desafavorits, en la motivació i seguiment en la seva assistència i aprofitament escolar, en la mediació amb famílies, en el suport per a l'orientació professional,... tasques que ja s'estan desenvolupant en alguns projectes educatius com la Iniciació Professional. Ja la ministra d'Educació es va plantejar aquest curs incorporar treballadors socials a l'escola; està segura que no calen també educadors i educadores socials?

¹ INECSE (2004). Evaluación PISA 2003. Resum dels primers resultats a Espanya. <http://www.ince.mec.es/pisa2003resumenespana.pdf>
INECSE & OCDE (2004). Aprender para el mundo de mañana. Resumen de resultados. PISA 2003. <http://www.ince.mec.es/pub/pisa2003resumenocde.pdf>
OECD (2004). Learning for tomorrow's world. First results from PISA 2003. Paris: Author. <http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/1/60/34002216.pdf>
